

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-1-101-46>

УДК 338.43(477)

Берест М.М., Корольова А.В.Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація. У дослідженні проведено аналіз сучасного стану аграрного сектору України за ключовими напрямками. Охарактеризовано структуру сільського господарства України за напрямками діяльності суб'єктів господарювання в рослинництві та тваринництві. Проаналізовано динаміку зайнятості працівників на сільськогосподарських підприємствах України за період 2010–2020 рр. Проведено оцінювання динаміки обсягів реалізації товарів та послуг сільськогосподарських підприємств, проаналізовано темпи росту цін на реалізовану продукцію підприємств аграрного сектору. Досліджено показники ефективності діяльності галузі, проаналізовано динаміку чистого прибутку та фінансового результату до оподаткування сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: аграрний сектор, структура підприємств, фінансові результати, чистий прибуток, індекс цін, індекс реалізації продукції, індекс інфляції.

Berest Maryna, Korolova Anna

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF UKRAINE ECONOMY'S AGRICULTURAL SECTOR

Summary. The agrarian sector of Ukraine is one of the backbone components of the state economy. One of the most important tasks of the agrarian sector is not only a significant and noticeable increase in the volume of agricultural products, but also a significant maximization of profitability and financial results and competitiveness of the entire agro-industrial complex. This necessitates a thorough research of the state, structure and financial performance of the agrarian complex at the present stage of economic development of Ukraine. The article analyzes the current state of the agrarian sector of Ukraine. The structure of agriculture is characterized by the activities of economic entities in crop and livestock production. It is established that the main part of the enterprises operates in crop production. The dynamics of employment of workers in agricultural enterprises of Ukraine for the period 2010–2020, their share in the total volume of labor resources and the level of productivity in agriculture was analyzed. It has been established that the number of employed persons in agricultural enterprises is decreasing, but their labor productivity is increasing. The dynamics of the volume of sales of agricultural goods and services by enterprises and households was assessed, the growth rate of prices for products was analyzed, their relationship with the inflation index was investigated. The dynamics of the share of the volume of sold agricultural products in the total volume of sales in the economy was analyzed. It was determined that the agricultural sector occupies a well-established share in the structure of the state economy, while providing a significant amount of foreign exchange earnings and budget revenues. The authors studied the performance indicators of the industry, analyzed the dynamics of net profit and financial result before taxation of agricultural enterprises, the dynamics of the share of unprofitable enterprises. Was found that despite the growth of profitability indicators, at the same time the share of unprofitable enterprises is growing, which necessitates the use of modern methods of financial performance management, aimed at reducing the share of unprofitable enterprises and the growth of profits.

Keywords: agrarian sector, structure of enterprises, financial results, net profit, price index, product realization index, inflation index.

Постановка проблеми. Аграрний сектор України є однією з системоутворюючих складових економіки нашої держави. Це обумовлено, в першу чергу, тим, що більше 40% ВВП України формується за рахунок експорту продукції та послуг усіх секторів економіки, з яких більше половини прибутків надходить від аграрного експорту. В той же час, у структурі ВВП частка сільського господарства та харчової промисловості, разом з їхніми «тіньовими» складовими, за оцінками фахівців, може сягати 25%. Крім того, АПК забезпечує близько 28-30% валютних надходжень в економіку нашої держави [2].

У даному зв'язку одним із найважливіших завдань аграрного сектору є не тільки значне

та помітне зростання обсягів сільськогосподарської продукції, а й істотна максимізація прибутковості та фінансових результатів й конкурентоспроможності усього агропромислового комплексу. На даному етапі сільськогосподарську галузь характеризують уповільнений рух капіталу, низька господарська маневреність та вразливістю до змін кліматичних умов. Інакше кажучи, сектор аграрного виробництва має підвищену ризиковість, яка повинна компенсуватися вищою прибутковістю за рахунок взаємодії з іншими галузями [1]. В той же час стан та напрями розвитку макросередовища визначають потенціал підприємств галузі, зміни зовнішнього середовища можуть як послабити можливості їх розвитку, так

і привести до багатьох негативних подій та наслідків. Вищевикладене обумовлює необхідність ґрунтовних досліджень стану, структури та фінансових результатів діяльності аграрного комплексу на сучасному етапі розвитку економіки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Підходи до проведення ґрунтового та цілеспрямованого аналізу діяльності аграрної галузі України залишаються предметом досліджень багатьох українських вчених. Так, в роботі Матросової Л. М. [11] досліджувалась проблематика розвитку агропромислового комплексу України в контексті підвищення конкурентоспроможності економіки держави. Науковцями Денисенко М. П. та Новіковим Д. В. [4] було проведено стан ринку сільського господарства в Україні та визначені перспективи розвитку галузі в сучасних умовах. В дослідженні Засоба С. М. [5] на підґрунті аналітичних досліджень розглянуто складові економічного потенціалу сільськогосподарської галузі. Автори Киризок С. В. та Риковська О. В. [9] досліджували розподіл доходів в сільському господарстві України порівняно з іншими країнами в контексті інклюзивного розвитку. Також у структурі європейського сільського господарства основні напрями розвитку спільної сільськогосподарської політики запропонував Кравчук І. І. у роботі [10].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В той же час важливим напрямком досліджень сучасних проблем розвитку аграрного сектору України залишається аналіз його структури, ключових фінансово-економічних характеристик та оцінка ефективності його діяльності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз ключових показників, що характеризують стан аграрної галузі на сучасному етапі розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу. В першу чергу розглянемо структуру сільського господарства України за напрямками діяльності суб'єктів господарювання, серед яких традиційно виділяють:

- рослинництво, що містить у собі вирощування зернових, технічних, кормових овочевих, багаторічних культур, картоплю, фрукти, ягоди тощо;
- тваринництво, що, у свою чергу, характеризує велике поголів'я птиці та худоби [1].

Отже, на рис. 1 представлено структуру сільськогосподарських підприємств у розрізі видів рослинництва, на рис. 2 – у розрізі видів тваринництва станом на 2020 рік.

Виходячи з отриманих даних, можна зазначити, що найбільшу частку у загальній кількості суб'єктів господарювання аграрної галузі займають підприємства з вирощування зернових та зернобобових культур – 44,3%, на другому місці підприємства, які вирощують соняшник – 29,8%, підприємства з вирощування сої складають 12%, з вирощування ріпаку озимого та кользи – 6,8% та з цукрового буряку – 0,7%. Це пов'язано з тим, що саме зернові та зернобобові культури є основною складовою експорту, при цьому країна є третім найбільшим експортером зерна у світі (за даними [15]).

Згідно з даними, продемонстрованими на рис. 2, підприємства з розведення рогатої худоби та корів мають майже однакову частку на сучасному економічному агроринку, 2,6% та 2,44% відповідно. Підприємства з розведення свиней складають 1,96%, з розведення вівець та кіз – 0,75% та з розведення свійських птиць – 0,52%.

Виходячи з вищенаведених даних, можна дійти висновку, що галузь рослинництва є більш популярною, що пов'язано з високим рівнем попиту на її продукцію. Це, в свою чергу, приводить до високого рівня конкуренції на ринку сільськогосподарських підприємств. Даний аспект зумовлений значним обсягом земель, що придатні для вирощування продукції рослинництва та відносно нижчою вартістю ресурсів порівнюючи з тваринництвом. Для розведення худоби, підприємствам необхідно збільшувати свої витрати на утримання тварин у відповідних умовах. Але, наразі вагома кількість агропромислових підприємств прагне займатися як рослинництвом, так і тваринництвом, що збільшує їх можливості для розвитку, розширення та збільшення прибутку від діяльності підприємства.

Необхідно зазначити, що суб'єкти господарювання, що здійснюють свою діяльність на агроринку, є одним з ключових джерел робочих місць у селах та невеликих містах. У даному зв'язку вважаємо доцільним проаналізувати зайнятість населення на агропромислових підприємствах (табл. 1).

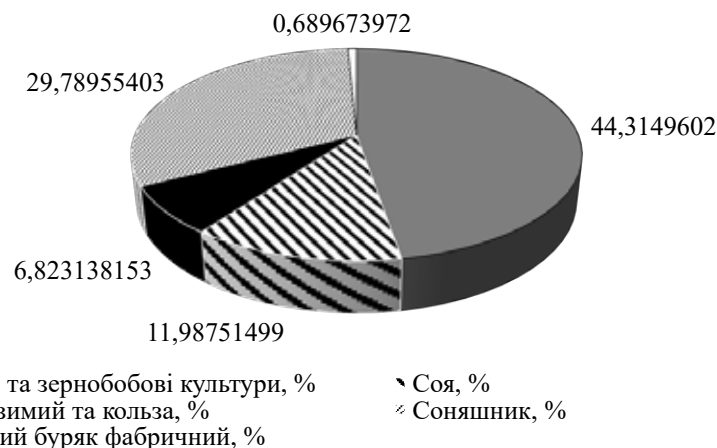

Рис. 1. Структура підприємств за видами рослинництва у загальній кількості суб'єктів господарювання, %

Джерело: побудовано авторами на основі [12]

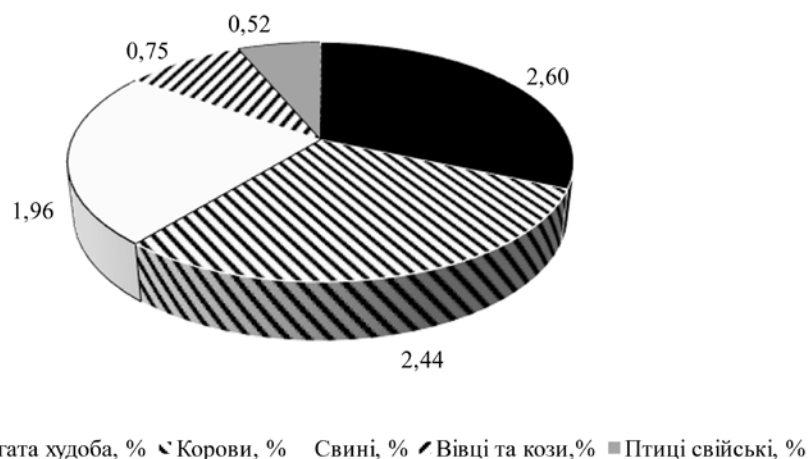

Рис. 2. Структура підприємств за видами тваринництва у загальній кількості суб'єктів господарювання, %

Джерело: побудовано авторами на основі [12]

Отже, аналізуючи наведені у табл. 1 дані, можна відзначити наявність негативної динаміки щодо залучення населення до працевлаштування на сільськогосподарських підприємствах. Так, порівнюючи з 2010 роком, коли на агропідприємствах було зайнято 738566 осіб, у 2020 році даний показник знизився до 523782 осіб, тобто майже на 30%. Дана тенденція зумовлена, з одного боку, модернізацією сільськогосподарських машин та обладнання, застосуванням комп'ютерів та сучасних технологій, які не вимагають великої кількості працівників для виконання поставленого завдання. З іншого боку, така ситуація може бути пов'язана з відтоком робочої сили до великих міст. У даному зв'язку слід зазначити, що продуктивність праці у сільському господарстві зростає, що зумовлено використанням сучасних технологічних досягнень, машин та технологій.

На рис. 3 представлено порівняльну динаміку зайнятості робочої сили у сільському господарстві та в цілому в економіці України.

Аналіз даних рис. 3 свідчить про те, що частка працівників, зайнятих у сільському господарстві, була відносно стабільною (близько 8%) у 2010–2013 роках. У 2014 році її значення суттєво підвищилось – до 9%, та приблизно на цьому рівні залишалось до 2017 р. З 2018 по 2020 рік спостерігається досить стрімке зниження частки зайнятих в агросекторі працівників – до 7,1% станом на кінець 2020 р. При цьому, як було відзначено вище, продуктивність праці у сільському господарстві зростає. Отже, можемо зробити висновок про підвищення ефективності використання трудових ресурсів в агросекторі економіки України.

Наступним кроком проаналізуємо динаміку обсягів виробництва продукції сільського господарства у фізичному та вартісному виразі за 2010–2020 рр. (табл. 2).

Аналіз наведених даних дозволяє встановити наступне. Так, обсяг реалізованої продукції у вартісному виразі неухильно зростає протягом всього досліджуваного періоду, що позитивно характеризує

Таблиця 1

Показники зайнятості та продуктивності праці на сільськогосподарських підприємствах України

Рік	Кількість зайнятих працівників на підприємствах, осіб	Кількість зайнятих працівників на підприємствах сільськогосподарської діяльності, осіб	Частка зайнятих працівників на сільськогосподарських підприємствах у розрізі загальної кількості, %	Продуктивність праці в підприємствах, тис. грн на 1 зайнятого
2010	9073663	738566	8,14	380,40
2011	8986914	727533	8,10	472,40
2012	8861469	716432	8,08	458,10
2013	8515443	669974	7,87	583,20
2014	7311651	670850	9,18	635,60
2015	6589493	581804	8,83	624,00
2016	6597583	598263	9,07	765,00
2017	6706225	574300	8,56	755,40
2018	7088709	564874	7,97	867,70
2019	7418837	553245	7,46	928,60
2020	7379539	523782	7,10	857,20

Джерело: побудовано авторами на основі [13]

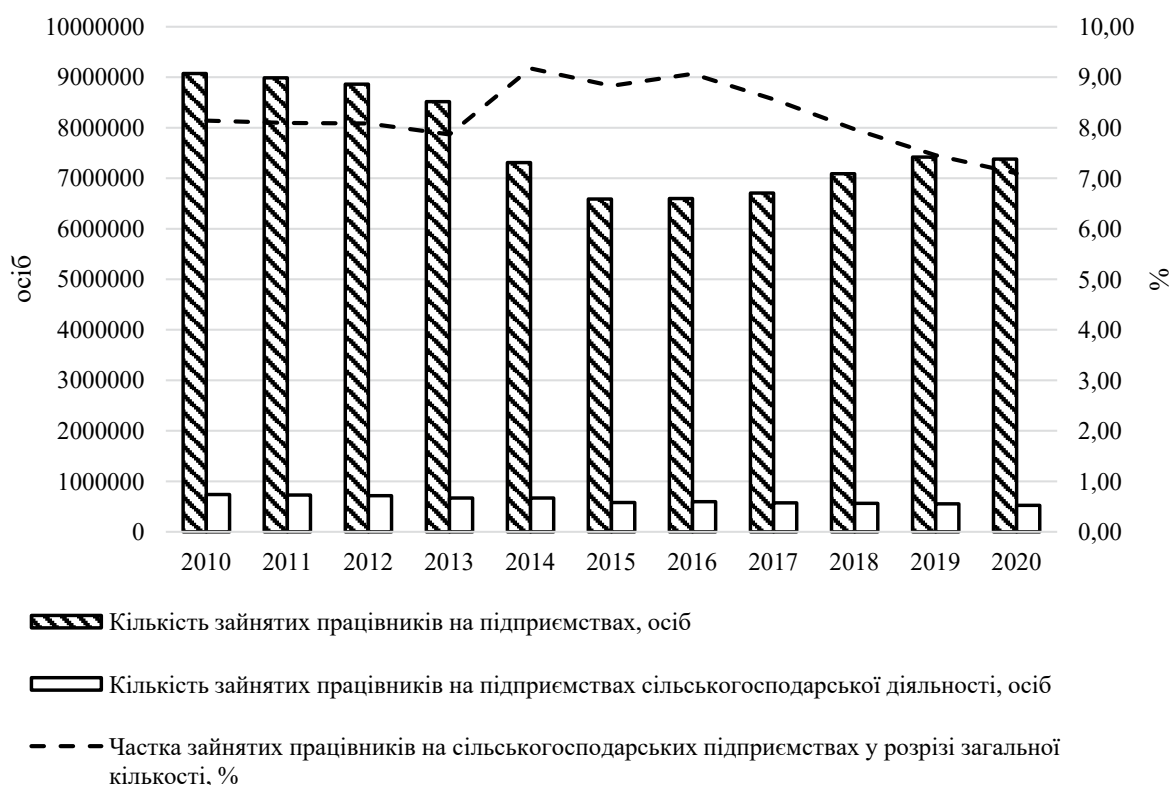

Рис. 3. Динаміка кількості зайнятого населення на агропромислових підприємствах України

Джерело: побудовано авторами на основі [13]

зує розвиток агросектору України. В той же час, порівнюючи індекси фізичного обсягу продукції, що було реалізовано окремо сільськогосподарськими підприємствами та населенням, відзначимо, що більш активно у досліджуваному періоді нарощували обсяг реалізації саме суб'єкти господарювання. Майже весь досліджуваний період (окрім 2010, 2016 та 2020 рр.) підприємства нарощували фізичний обсяг реалізації. В той же час темпи динаміки реалізації сільськогосподарської продукції населенням були дуже нестабільними. Лише у 2017–2019 рр. спостерігалось їх зростання, однак 2020 рік показав значне скорочення (на

20%), що негативно характеризує ефективність діяльності цієї складової агросектору.

Проаналізуємо частку обсягу реалізованої продукції у сільському господарстві у загальному обсязі реалізації продукції в економіці (рис. 4).

Можна відзначити, що частка продукції сільського господарства в період 2010–2015 рр. постійно зростала, та у 2015 році досягла максимального значення у 6,51%. Після цього вона стабілізувалась на середньому рівні 5,5% до 2020 року. Таким чином, можемо стверджувати, що агросектор займає усталену частку в структурі економіки держави, при цьому забезпечуючи

Таблиця 2

Показники динаміки фізичного обсягу та обсягів реалізації продукції у сільському господарстві

Рік	Обсяг продукції, реалізованої с/г підприємствами, тис. грн	Частка обсягу продукції, реалізованої с/г підприємствами у загальному обсязі, %	Індекси фізичного обсягу продукції с/г, реалізованої підприємствами, %	Індекси фізичного обсягу продукції с/г, реалізованої населенням, %
2010	103561240,7	2,80	95,80	99,60
2011	130604460,3	3,04	112,00	111,30
2012	167332560,7	3,67	117,50	95,10
2013	166277896,3	3,75	110,60	108,90
2014	220163329,8	4,78	107,70	98,60
2015	372033358,7	6,51	106,90	99,60
2016	414799904,0	6,03	87,90	96,70
2017	467636140,8	5,52	107,50	101,20
2018	540509371,9	5,33	105,70	103,40
2019	572748270,0	5,34	114,10	107,30
2020	624070132,3	5,53	88,40	81,40

Джерело: побудовано авторами на основі [7; 12]

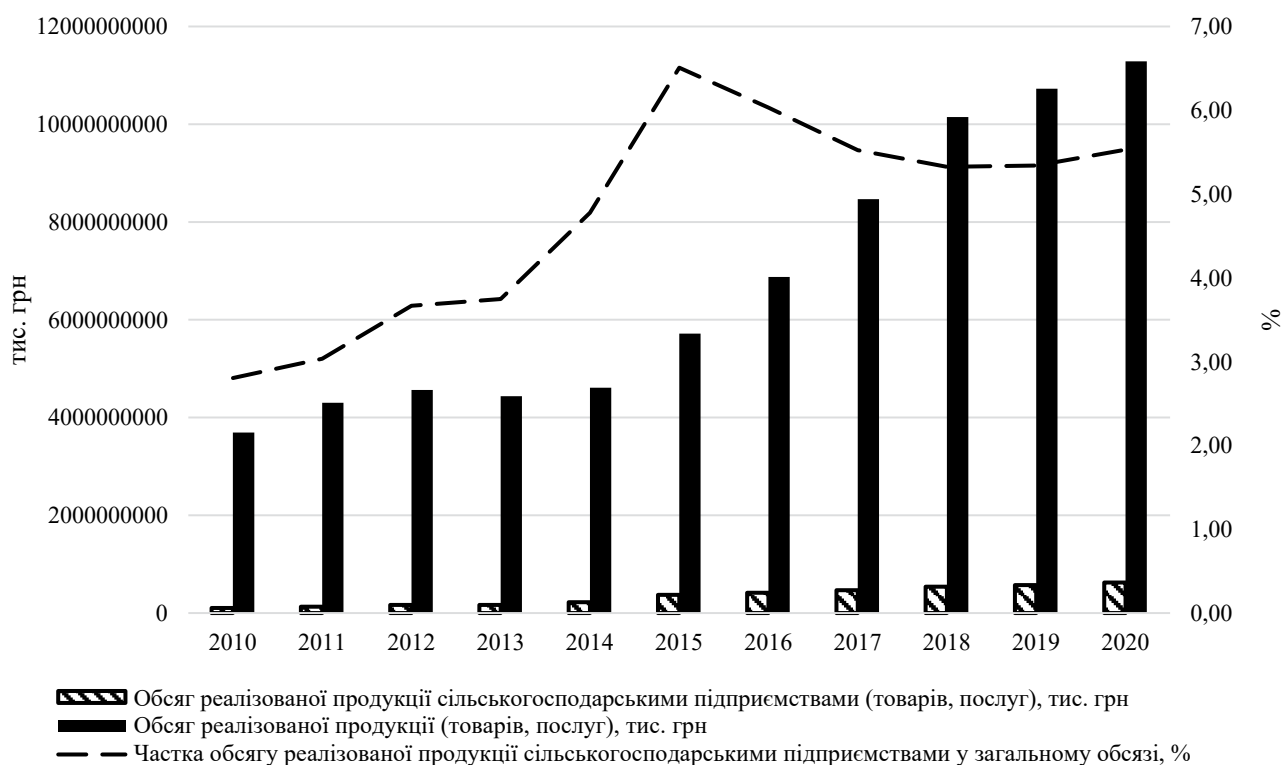

Рис. 4. Динаміка обсягу та частки реалізованої продукції сільськогосподарськими підприємствами України

Джерело: побудовано авторами на основі [12]

вагому кількості валютних надходжень та доходів бюджету, як вже зазначалося вище.

На сучасний стан та ефективність функціонування агропромислових підприємств України завжди впливала та впливає наразі ціна продукції. У даному зв'язку проаналізуємо динаміку середніх цін на ключову продукцію сільського господарства (рис. 5).

Виходячи з рис. 5 можна дійти висновку щодо переважного зростання середніх цін як на зернові та зернобобові культури, так і на продукцію тваринництва. За останні 10 років відбулося стрімке зростання цін, необхідно відзначити, що в період 2010–2014 роки ціни на сільськогосподарську продукцію були майже на одному рівні, їх зростання чи падіння було зумовлено переваж-

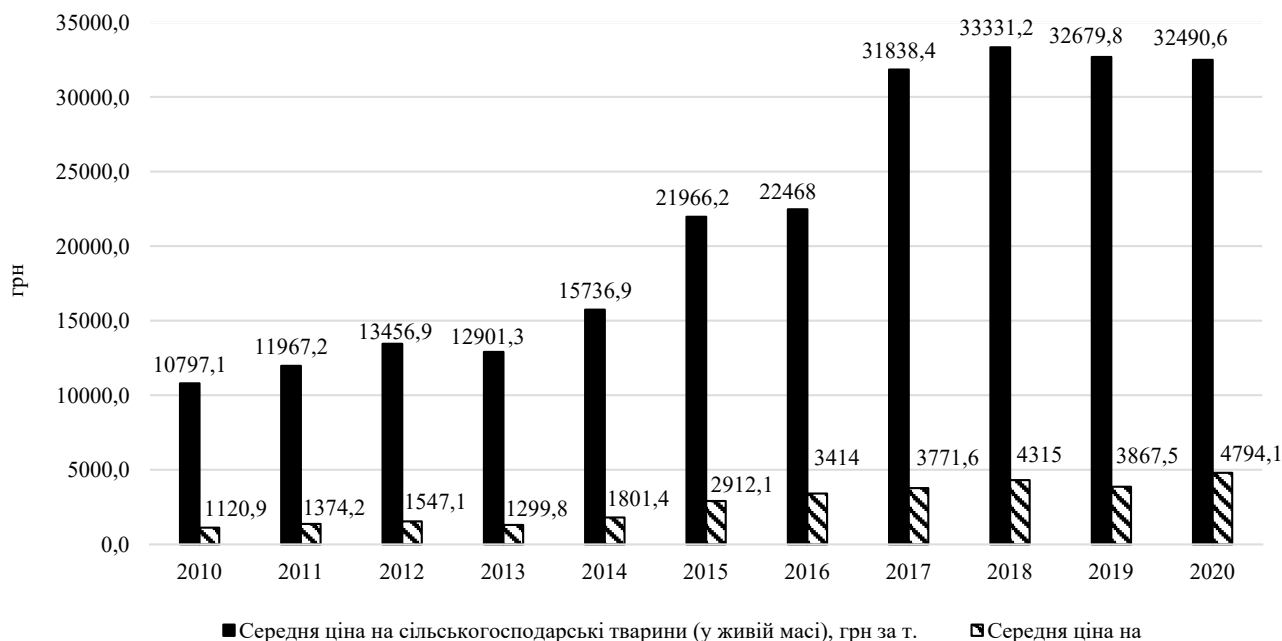

Рис. 5. Динаміка середніх цін на продукцію сільськогосподарських підприємств України

Джерело: побудовано авторами на основі [8; 14]

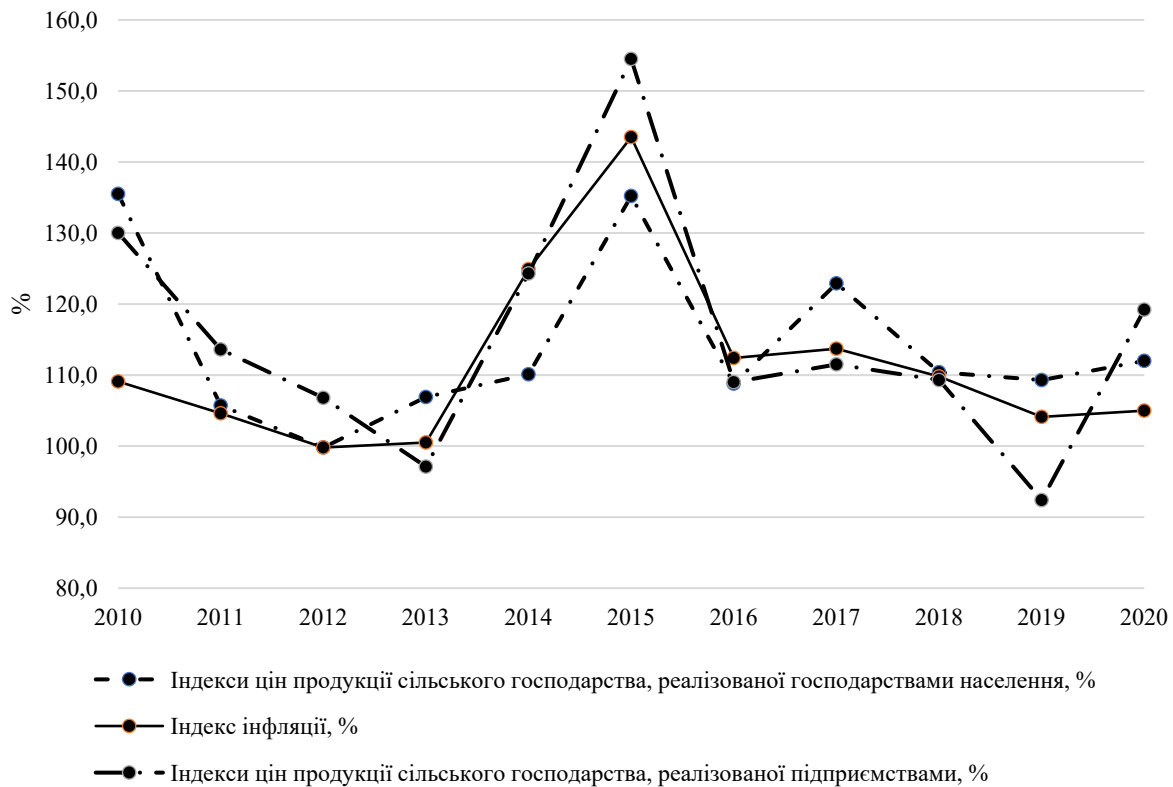

Рис. 6. Динаміка індексу інфляції та цін продукції сільського господарства

Джерело: побудовано авторами на основі [6; 8]

но природно-кліматичними та політично-економічними умовами. Починаючи з 2015 року й по 2020-ий рік демонструється різкий ріст цін. Після політичних подій 2014–2015 років, курс долара відповідно до української гривні зріс з 8 грн за 1 дол. США до 28 грн за 1 дол. США. Така економічна подія спричинила стрімке зростання цін як на ресурси для вирощування культур, так і на розведення худоби, через це на підприємствах зросла собівартість продукції, що виготовляється, що відобразилося на цінах реалізації. Для детальнішого вивчення впливу інфляції на динаміку індексів цін сільськогосподарської продукції, що реалізується окремо підприємствами та населенням, розглянемо дані рис. 6 [6].

Індекс цін реалізації сільськогосподарської продукції урахує обсяги реалізацію продукції на ринку, населенню за рахунок оплати праці, пайщикам за рахунок орендної плати за землю, на біржах, аукціонах тощо. Бачимо, що суттєвим фактором впливу на індекс цін сільськогосподарської продукції є рівень індексу інфляції. Виходячи з рис. 6, можна зробити висновок щодо суттєвої залежності індексів цін на сільськогосподарську продукцію від індексу інфляції. В той же час бачимо, що більшою амплітудою коливання відрізняється індекс цін на продукцію, що реалізується населенням, також він протягом майже всього періоду є більшим за індекс інфляції. Індекс цін на продукцію підприємств, навпаки, в деякі роки був нижчим за індекс інфляції, що негативно впливало на їх доходи та ефективність функціонування.

Розглянемо динаміку фінансових результатів сільськогосподарських підприємств (рис. 7) за період 2010–2020 роки.

Наведені на рис. 7 дані свідчать про суттєве зростання фінансових результатів підприємств аграрного сектору, починаючи з 2015 року. При цьому більш низькими показниками відзначились 2017–2018 рр., однак у 2019 році як чистий прибуток, так і фінансовий результат до оподаткування знову суттєво зросли, що свідчить про зростання ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств. При цьому, аналізуючи динаміку частки збиткових підприємств галузі, зазначимо, що протягом 2015–2020 років вона зросла з 11,6% до 17,4%. У даному зв'язку, можемо стверджувати, що незважаючи на загальне зростання фінансових результатів та ефективності функціонування підприємств галузі, особливої уваги потребує використання сучасних методів управління фінансовими результатами, спрямованих на зниження частки збиткових підприємств та зростання прибутку.

Висновки з даного дослідження і перспективи. За результатами проведеного аналізу, можемо стверджувати, що у 2010–2020 роках розвиток агропромислового сектору України мав значимий вплив для економіки, так як діяльність сільськогосподарських підприємств є одним з основних джерел надходжень до бюджету, але в той же час при стрімкому розвитку даний сектор економіки має певні проблеми. Так, зменшується кількість зайнятих осіб на сільськогосподарських підприємствах, однак при цьому зростає продуктивність їх праці. Динаміка фінансових результатів агропромислового сектору має переважно позитивну тенденцію, яка, в той же час, характеризується нестабільністю в 2017–2020 рр., та зростанням частки збиткових

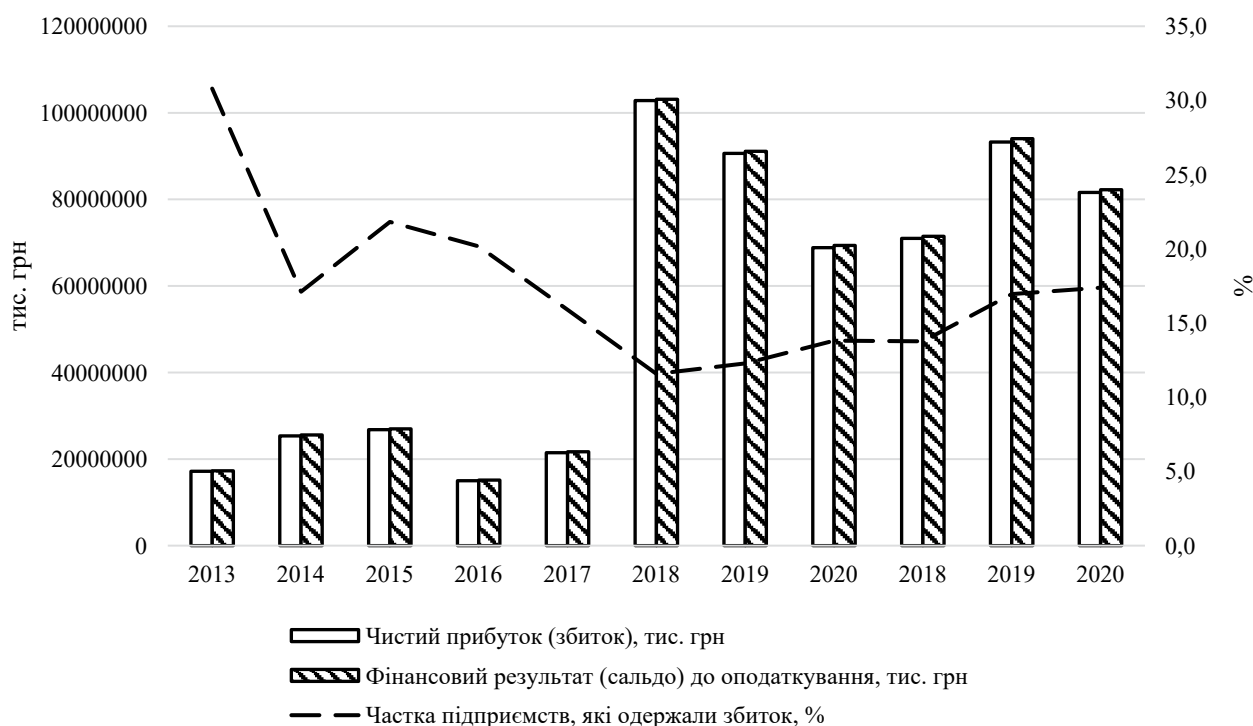

Рис. 7. Динаміка фінансових результатів підприємств агросектору України

Джерело: побудовано авторами на основі [16; 17]

підприємств. Для покращення діяльності агропромислового комплексу слід провести комплекс заходів до змін у законодавстві України, підтримки розвитку малих та середніх сільськогосподарських підприємств, здійснювати впровадження іноземного досвіду та раціонального використан-

ня земельних ресурсів. Перспективами подальших розвідок у даному напрямку є дослідження сучасних методів та інструментів управління фінансовими результатами підприємств агросектору, що дозволить підвищити ефективність їх діяльності та забезпечити стабільний розвиток.

Список літератури:

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / М. В. Зубець та ін.; за заг ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2011. 1008 с.
2. Бюджет України-2021: завдання вижити – пошук ресурсів для покриття дефіциту. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/799-byudjet-ukrayini-2021-zavdannya-vijiti-poshuk-resursiv-dlya-pokrittya-defitsitu>
3. Галузь у розрізі: розвиток та падіння свинарства. URL: <https://latifundist.com/blog/read/2345-otrasl-v-razreze-piki-i-spady-svinovodstva>
4. Денисенко М. П., Новіков Д. В. Сучасний стан та перспективи розвитку сільського господарства України. *Агросвіт*. 2019. № 12. С. 15–21.
5. Засоба С. М. Поточний стан і перспективи розвитку агропромислового сектору України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2020. № 2. С. 402–409.
6. Індекс інфляції в Україні (2000–2021). URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>
7. Індеси фізичного обсягу продукції сільського господарства, реалізованої господарствами населення. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Індеси цін продукції сільського господарства, реалізованої підприємства (2010–2020). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Кирилюк С. В., Риковська О. В. Розподіл доходів у сільському господарстві в контексті інклюзивного розвитку. *Економіка АПК*. 2019. № 8. С. 36–49.
10. Кравчук І. І. Перспективи розвитку європейського сільського господарства: уроки для України. *Агросвіт*. 2020. № 13/14. С. 32–39.
11. Матросова Л. М. Проблеми розвитку агропромислового комплексу України як напрям підвищення конкурентоспроможності економіки. *Економіка та управління національним господарством*. 2020. № 42. С. 83–90.
12. Обсяг реалізованої продукції суб'єктів господарювань за видами економічної діяльності (2010–2020). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
13. Продуктивність праці в підприємствах, які здійснювали сільськогосподарську діяльність (2010–2020). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Середні ціни продукції сільського господарства, реалізованої підприємствами (2010–2020). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Сільське господарство в Україні. URL: <https://dlf.ua/ua/silske-gospodarstvo-v-ukrayini/#1>
16. Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2010–2020). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
17. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2010–2020). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References:

1. Ahrarnyy sektor ekonomiky Ukrainy (stan i perspektyvy rozvytku) [Agrarian sector of the economy of Ukraine (state and prospects of development)] (2011) / M. V. Zubets and others; for general order M. V. Prysyzhnyuk, M. V. Zubets, P. T. Sabluk, V. Ya. Mesel-Veselyak, M. M. Fedorov. Kyiv: NNC "IAE", 1008 p.
2. Byudzhet Ukrainy-2021: zavdannya vyzhyty – poshuk resursiv dlya pokryttya deficytu [Budget of Ukraine-2021: the task of survival – finding resources to cover the deficit]. Available at: <https://agropolit.com/spetsproekty/799-byudjet-ukrayini-2021-zavdannya-vijiti--poshuk-resursiv-dlya-pokryttya-defitsitu> (accessed 20 December 2021).
3. Haluz' u rozrizi: rozvytok ta padinnya svynarstva [Industry in the context: the development and decline of pig farming]. Available at: <https://latifundist.com/blog/read/2345-otrasl-v-razreze-piki-i-spady-svinovodstva> (accessed 20 December 2021).
4. Denysenko M. P., Novikov D. V. (2019) Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy [Current state and prospects of agricultural development of Ukraine]. *Agrosvit*, vol. 12, pp. 15–21.
5. Zasoba S. M. (2020) Potochnyi stan i perspektyvy rozvytku ahropromyslovoho sektoru Ukrainy [Current state and prospects of development of the agro-industrial sector of Ukraine]. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, vol. 2, pp. 402–409.
6. Indeks inflyatsiyi v Ukrainy [Inflation index in Ukraine] (2000–2021). Available at: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/> (accessed 20 December 2021).
7. Indeksy fizychnoho ob'syahu produktsiyi sil's'koho hospodarstva, realizovanoyi hospodarstvam y naselennya [Indices of physical volume of agricultural products sold by households]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 December 2021).
8. Indeksy tsin produktsiyi sil's'koho hospodarstva, realizovanoyi pidpryyemstva [Price indices of agricultural products sold by the enterprise] (2010–2020). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 December 2021).
9. Kyryziuk S. V., Rykovska O.V. (2019) Rozpodil dokhodiv u silskomu hospodarstvi v konteksti inkluzyvnoho rozvytku [Income distribution in agriculture in the context of inclusive development]. *Economics of agro-industrial complex*, vol. 8, pp. 36–49.
10. Kravchuk I. I. (2020) Perspektyvy rozvytku yevropeiskoho silskoho hospodarstva: uroky dlia Ukrainy [Prospects for the development of European agriculture: lessons for Ukraine]. *Agrosvit*, vol. 13/14, pp. 32–39.
11. Matrosova L. M. (2020) Problemy rozvytku ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy yak napriam pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ekonomiky [Problems of development of the agro-industrial complex of Ukraine as a direction of increasing the competitiveness of the economy]. *Economics and management of the national economy*, vol. 42, pp. 83–90.
12. Obsyah realizovanoyi produktsiyi sub'yektiv hospodaryuvan' za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti [The volume of sold products of economic entities by type of economic activity]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 December 2021).
13. Produktyvnist' pratsi v pidpryyemstvakh, yaki zdiysnyuvaly sil's'kohospodars'ku diyal'nist' [Labor productivity in enterprises engaged in agricultural activities] (2010–2020) Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 December 2021).
14. Seredni tsiny produktsiyi sil's'koho hospodarstva, realizovanoyi pidpryyemstvamy [Average prices of agricultural products sold by enterprises] (2010–2020). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 December 2021).
15. Silske gospodarstvo v Ukrainy [Agriculture in Ukraine]. Available at: <https://dlf.ua/ua/silske-gospodarstvo-v-ukrayini/#1> (accessed 20 December 2021).
16. Finansovi rezul'taty do opodatkuvannya pidpryyemstv za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpryyemstva [Financial results before taxation of enterprises by type of economic activity with a division into large, medium, small and micro enterprises] (2010–2020). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 December 2021).
17. Chystyy prybutok (zbytok) pidpryyemstv za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpryyemstva [Net profit (loss) of enterprises by type of economic activity with a division into large, medium, small and micro enterprises] (2010–2020). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 20 December 2021).